

**Матеріали до створення ботанічного заказника «Новожанівський»
(м. Харків, Україна)
К.О. Звягінцева**

Представлено результати еколого-флористичних досліджень раритетної компоненти урбанofлори Харкова у долині річки Уди у Новобаварському мікрорайоні, що проведені у 2017–2020 рр. У лівобережній частині заплави р. Уди поблизу залізничної станції «Новожанове» була досліджена трикутна ділянка площею 30,48 га, яка обмежена з двох боків залізничними насипами. Долина р. Уди розташована у північно-східній частині міста, переважно на малоосвоєних раніше територіях, її значна частина знаходиться у зоні відчуження Харківського залізничного вузла та автотранспортних шляхів. Велика територія річки заболочена, тому малопридатна для використання. На території міста проходить Удянський екокоридор місцевого значення. До його складу входять дві ключові території: водно-болотне угіддя «Жовтневий гідропарк» і гідрологічний заказник місцевого значення «Крюківський». Наразі запропоновано створення ботанічного заказника місцевого значення «Новожанівський» для охорони рідкісних видів та угруповань на території Харківської області, зокрема для збереження формації справжніх луків (*Prata genuine*) класу *Festuceta pratensis*. Об'єкт має наукове значення, на ділянці зростають види, які занесені до Червоної Книги України та підпадають під дію Конвенції про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що знаходяться під загрозою знищення (CITES). Це такі види рослин, як *Ophioglossum vulgatum*, *Botrychium lunaria*, *Anacamptis coriophora*, *A. palustris*, *Epipactis palustris*, *Parnassia palustris*, *Centaureum erythraea*, *C. pulchellum*, *Valeriana officinalis*, *Inula helenium*, *Dianthus stenocalyx*. Фіторізноманіття дослідженої ділянки представлено лучними та супіщаними видами судинних рослин: *Calamagrostis epigeios*, *Agrostis vinealis*, *Poa pratensis*, *Koeleria cristata*, *Nardus stricta*, *Sieglingia decumbens*, *Anthoxanthum odoratum*, *Festuca orientalis*, *Juncus gerardii*, *Botrychium lunaria*, *Genista tinctoria*, *Solidago virgaurea*, *Euphrasia pectinata*, *Stellaria graminea*, *Hieracium villosum*, *H. umbellatum*, *Polygala sibirica*, *Plantago lanceolata*, *Equisetum arvense*, *Achillea submillefolium*. У статті наведено карти поширення червонокнижних видів *Botrychium lunaria*, *Anacamptis coriophora*, *Anacamptis palustris*, *Dactylorhiza incarnate*, *Epipactis palustris* на території запропонованого заказника.

Ключові слова: природно-заповідний фонд, ботанічний заказник, раритетна флора, м. Харків.

Про автора:

К.О. Звягінцева – Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, пл. Свободи, 4, Харків, Україна, 61022, karina.zvyagintseva@karazin.ua, <https://orcid.org/0000-0001-8940-4383>

Вступ

В умовах глобального антропогенного впливу на природний рослинний покрив найважливішим природоохоронним завданням є збереження видового різноманіття рослинних угруповань й, насамперед, забезпечення охороною рідкісних видів рослин (Горелова, Альохін, 1990; Горелова, Тверетінова, 1992; Горелова и др., 2007). Питання охорони видів рослин і рослинних угруповань у містах постають особливо гостро, проте вони майже не розроблені, а практичні заходи є малодієвими. Тому актуальне завдання, яке необхідно вирішувати на урбанізованих територіях, – розробка ефективних заходів охорони цінних біотопів із рідкісними видами рослин та рослинних угруповань.

Перші відомості про рідкісні види рослин міста Харкова та його околиць з'явилися ще в середині XIX століття й належать В.М. Черняєву (1859) та П.М. Наливайку (1898–1899). Зроблені наприкінці XIX – на початку XX століть нариси окремих територій та типів рослинності – К.С. Горницьким (1873), В.І. Талієвим (1909), К.А. Угринським (1913) – також включають флористичні списки та переліки рослин, які зростали на території міста Харків і його околиць та мали статус рідкісних. Різним аспектам дослідження рідкісних видів у міських флорах присвячені численні публікації вітчизняних вчених (Жалнин, 1996; Жалнін, Горелова, 1999; Токарюк, Чорней, 2003; Шоль, 2004; Гамуля, 2011; Звягінцева, 2012; Друлева и др., 2014 та ін.).

Територія міста Харкова становить 31 тис. га, з якої понад 20 тис. га знаходяться під забудовою. Загальна площа зелених масивів та насаджень міста складає близько 15 тис. га. На території міста знаходяться 15 об'єктів ПЗФ, зокрема 2 – загальнодержавного значення, 2 – місцевого і 11 ботанічних пам'яток природи (Климов та ін., 2005). До об'єктів ПЗФ

загальнодержавного значення належать Харківський зоопарк і Ботанічний сад ХНУ імені В.Н. Каразіна; до об'єктів місцевого значення – лісовий заказник «Григорівський бір», гідрологічний заказник «Салтівський». Щодо ботанічних пам'яток природи, то вони представлені в основному залишками нагірної діброви на території центральної частини міста – сад імені Т.Г. Шевченка, «Помірки», «Будинок вчених», «Дуб Бабушкін», «Пушкінська», «Чорноглазівські дуби» (Zvyahintseva, 2017).

Рідкісні судинні рослини, що знаходяться під охороною на території міста Харкова, охоплюють 14,4 % всього флористичного складу природної фракції урбанofлори та 6,1 % від загальної флори міста (Zvyahintseva, 2017). На території міста було виявлено 67 видів, що вимагають охорони: з них 65 видів є регіонально рідкісними (Офіційні переліки..., 2012), 17 видів занесені до Червоної книги України (2009), 9 видів – Конвенції CITES, 4 види – Бернської Конвенції (1979).

На території міста проходить Удянський екокоридор місцевого значення, який пролягає лісостеповою зоною і містить переважно трав'янистий тип рослинності, властивий для справжніх та болотистих заплавлених луків з фрагментами справжніх і чагарникових степів на правому березі річки. До його складу входять дві ключові території: водно-болотне угіддя «Жовтневий гідропарк» і гідрологічний заказник місцевого значення «Крюківський». Загальна площа екомережі в межах Харкова становить 500 га.

Водно-болотне угіддя «Жовтневий гідропарк» (90 га) розташоване на вул. Полтавський шлях та було сформовано у результаті розширення русла в заплаві річки Уди на правому пологіму березі як парк відпочинку. Цей об'єкт ПЗФ є однією з найважливіших територій Удянського екокоридору місцевого значення, де зафіксовано угруповання реліктового виду *Nuphareta luteae*, яке занесене до Зеленої Книги України. Зокрема, ця територія є крупним орнітокомплексом із раритетними видами птахів.

Іншою важливою територією Удянського екокоридору є гідрологічний заказник місцевого значення «Крюківський» (39,3 га), розташований на вул. Крюківській. Це фрагмент найширшої частини долини річки Уди в межах міста з багатим фітоценотичним та фауністичним різноманіттям. На території заказника збереглися заплавні вільхові та вербові ліси, заплавні справжні та заболочені луки, прибережно-водна рослинність з рідкісними рослинними угрупованнями з *Nuphareta luteae*.

Наразі метою роботи є збільшення ключових територій ПЗФ міста Харкова, тому запропоновано створення ботанічного заказника «Новожанівський».

Матеріали та методи

Польові дослідження проводилися з 2017 по 2020 рр. в адміністративних межах міста. У роботі використано маршрутно-рекогносцирувальний метод дослідження. Матеріалом є власні флористичні описи, гербарні збори та гербарні матеріали ХНУ імені В.Н. Каразіна (CWU). Созологічна характеристика видів подана згідно з «Червоною книгою України. Рослинний світ» (2009) та «Офіційні переліки...» (2012). Для картування рідкісних рослин урбанofлори розроблена картографічна основа міста Харкова (Звягінцева, Сінна, 2012) з використанням програмного забезпечення ArcGIS 9.3.

Об'єктом дослідження є трикутна ділянка, що розташована на території м. Харків на південь від станції «Новоселівка», обмежена автотранспортними і залізничними шляхами та річкою Лопань. За фізико-географічним районуванням територія належить до Лісостепової зони Східноукраїнського краю Харківської схилово-височинної області Золочівсько-Чугуївського району. За геоботанічним районуванням – на межі Зміївсько-Валківсько-Дергачівського та Харківсько-Печенізького геоботанічних районів: Харківського округу Середньоросійської лісостепової підпровінції, Східно-Європейської провінції, Європейсько-Сибірської лісостепової області. Згідно із зонуванням міста Харкова, досліджувана ділянка належить до флористичного комплексу природних і напівприродних, незначною мірою трансформованих, екотопів із залишками природної рослинності (Гамуля, Звягінцева, 2010).

Результати та обговорення

У результаті проведених еколого-флористичних досліджень раритетної компоненти урбанofлори Харкова (Zvyahintseva, 2017) у долині річки Уди у Новобаварському (до 2016 року Жовтневий) мікрорайоні на залізничній станції «Новожанове» була досліджена трикутна ділянка площею 30,48 га. Вона розташована на лівому березі заплави р. Уди та з двох боків обмежена залізничними насипами. Долина р. Уди розташована у північно-східній частині міста, переважно на малоосвоєних раніше територіях, значна частина русла річки протікає у зоні відчуження Харківського залізничного вузла та автотранспортних шляхів, велика територія річки заболочена, тому малопридатна для використання. Основним фактором антропогенного впливу на досліджену ділянку є залізничний сортувальний вузол «Новожанове». Доступ до цієї ділянки ускладнений, що саме й сприяло збереженню біорізноманіття. Проте, незважаючи на значний антропогенний тиск, у долині р. Уди на території міста все ще збереглися унікальні залишки заплавної рослинності.

Фіторізноманіття дослідженої ділянки представлено лучними та псамофітними видами судинних рослин: *Calamagrostis epigeios* (L.) Roth, *Agrostis vinealis* Schreb., *Poa pratensis* L., *Koeleria cristata* (L.) Pers., *Nardus stricta* L., *Sieglingia decumbens* (L.) Bernh., *Anthoxanthum odoratum* L., *Festuca orientalis* (Hack.) V. Krecz. et Bobr., *Juncus gerardii* L., *Botrychium lunaria* (L.) Sw., *Genista tinctoria* L., *Solidago virgaurea* L., *Euphrasia pectinata* Ten., *Stellaria graminea* L., *Hieracium villosum* Jacq., *H. umbellatum* L., *Polygala sibirica* L., *Plantago lanceolata* L., *Equisetum arvense* L., *Achillea submillefolium* Klok. et Krytzka.

Наразі запропоновано створення заказника місцевого значення «Новожанівський» (рис. 1) для охорони рідкісних для території Харківської області видів, зокрема для збереження формації справжніх луків (*Prata genuine*) класу *Festuceta pratensis*. Вибір категорії «ботанічний заказник місцевого значення» зумовлено комплексним характером збереження місцевих лучних і водних природних комплексів та їхнього фіторізноманіття як єдиного цілісного та взаємопов'язаного комплексу, який потребує збереження всіх його компонентів.

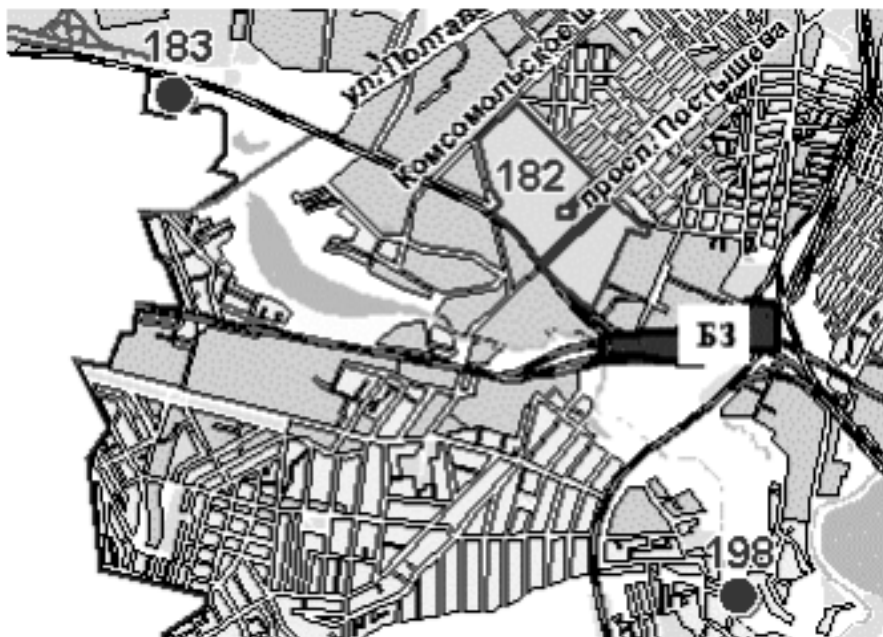

Рис. 1. Схема екомережі м. Харкова (за Клімовим та ін., 2008) із запропонованим заказником місцевого значення «Новожанівський»: 183 – «Залютинська», 182 – «Григорівський бір», 198 – «Крюківський», БЗ – ботанічний заказник місцевого значення «Новожанівський»

Fig. 1. Scheme of the ecological network of Kharkiv (according to Klimov et al., 2008) with the proposed preserve of local significance "Novozhanivskiy": 183 – "Zalyutynska", 182 – "Grigorivskiy bir", 198 – "Kryukivskiy", BZ – botanical reserve of local importance "Novozhanivskiy"

Об'єкт має наукове значення, тому що на ділянці зростають види, які занесені до Червоної Книги України та підпадають під дію Конвенції про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що знаходяться під загрозою знищення (CITES). Крім того, він є єдиним й унікально достовірно існуючим місцезростанням *Botrychium lunaria* і *Ophioglossum vulgatum* у Харківській області і, ймовірно, найбільшим для Північного Сходу України.

Умовні позначення:

ЧКУ – Червона книга України (2009)

ПВХО – Перелік видів, що підлягають охороні на території Харківської області, 2001 р. (Офіційні переліки..., 2012)

CITES – Конвенція про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що знаходяться під загрозою знищення (2017)

IUCN Red List – Міжнародний союз охорони природи і природних ресурсів. Червоний список видів, що опинилися під загрозою зникнення (2019)

LC (Least Concern) – види, що спричиняють найменше занепокоєння.

**Анотований список рідкісних видів флори запропонованого ботанічного заказника
місцевого значення «Новожанівський»**

1. *Ophioglossum vulgatum* L. (Вужачка звичайна) – природоохоронний статус: ПВХО (категорія рідкості I); стан популяції зникаючий, 1–3 особини, знаходяться на межі зникнення.
2. *Botrychium lunaria* (L.) Sw. (Гронянка півмісяцева, ключ-трава) – природоохоронний статус: ЧКУ (вразливий), ПВХО (категорія рідкості I); стан популяції зникаючий, зустрічаються поодинокі по 1–5 особин.
3. *Anacamptis coriophora* (L.) R.M. Bateman, Pridgeon & M.W. Chase (*Orchis coriophora* L.) (Плодоріжка блощична, зозулинець блощичний) – природоохоронний статус: ЧКУ (вразливий), ПВХО (категорія рідкості I), CITES; стан популяції вразливий, зустрічаються поодинокі по 1–5 особин.
4. *A. palustris* (Jacq.) R.M. Bateman, Pridgeon & M.W. Chase (*Orchis palustris* Jacq.) (Плодоріжка болотна, зозулинець болотний) – природоохоронний статус: ЧКУ (вразливий), ПВХО (категорія рідкості I), CITES; стан популяції вразливий, зустрічаються поодинокі по 1–5 особин.
5. *Epipactis palustris* (L.) Grantz. (Коручка болотна) – природоохоронний статус: ЧКУ (вразливий), ПВХО (категорія рідкості I), CITES; стан популяції вразливий, зустрічаються поодинокі по 1–5 особин.
6. *Dactylorhiza incarnata* (L.) Soo (Зозульки м'ясочервоні, Пальчатокорінник м'ясочервоний) – природоохоронний статус: ЧКУ (вразливий), ПВХО (категорія рідкості I), CITES; стан популяції вразливий, зустрічаються поодинокі по 1–5 особин.
7. *Parnassia palustris* L. (Білозір болотний) – природоохоронний статус: ПВХО (категорія рідкості I); IUCN Red List (LC); стан популяції вразливий, зустрічаються поодинокі по 1–5 особин.
8. *Centaurea erythraea* Rafn. (Золототисячник звичайний) – природоохоронний статус: ПВХО (категорія рідкості I); вразливий, зустрічається поодинокі по 1–3 особини.
9. *C. pulchellum* (Sw.) Druce (Золототисячник гарний) – природоохоронний статус: ПВХО (категорія рідкості I); вразливий, зустрічається поодинокі по 1–3 особини.
10. *Valeriana officinalis* L. (Валеріана лікарська) – природоохоронний статус: ПВХО (категорія рідкості I); вразливий, зустрічається поодинокі по 1–3 особини.
11. *Inula helenium* L. (Оман високий) – природоохоронний статус: ПВХО (категорія рідкості I); вразливий, зустрічалися 2 особини, чисельність скорочується.
12. *Dianthus stenocalyx* Juz. (Гвоздика стиснуточашечна) – природоохоронний статус: ПВХО (категорія рідкості II); зустрічається спорадично з низькою чисельністю популяції, 5 особин.
13. *Sanguisorba officinalis* L. (Родовик лікарський) – природоохоронний статус: ПВХО (категорія рідкості II); зустрічається спорадично з низькою чисельністю популяції, 5 особин.

Проведені дослідження умов зростання локальних популяцій рідкісних та зникаючих видів у долині р. Уди (Гамуля, Чаюк, 2015) показали, що більшість видів являються стійкими і зростають в умовах екологічної відповідності.

У ході дослідження ділянки проведено картування червонокнижних видів рослин, а саме *Botrychium lunaria*, *Anacamptis coriophora*, *Anacamptis palustris*, *Dactylorhiza incarnata*, *Epipactis palustris*.

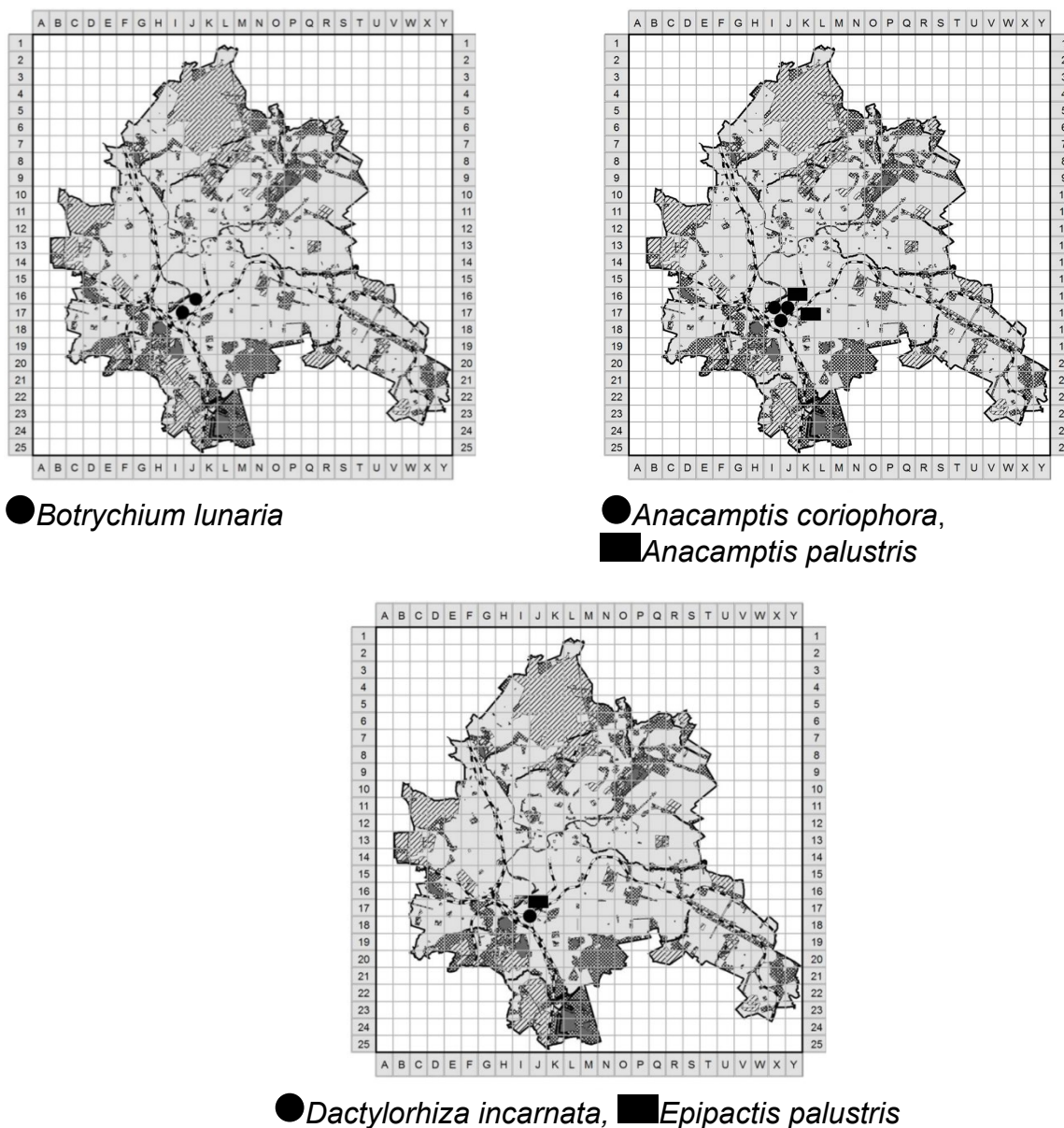

Рис. 2. Карти поширення червонокнижних рослин на території запропонованого ботанічного заказника місцевого значення «Новожанівський»

Fig. 2. Distribution maps of Red Data Book plants on the territory of the proposed botanical preserve of local importance "Novozhanivskiy"

Об'єкту пропонується надати статус ботанічного заказника місцевого значення, оскільки саме режим часткової охорони дозволить забезпечити оптимальну охорону рідкісних видів та полегшити моніторинг за станом їх популяцій.

Список літератури / References

- Гамуля Ю.Г. (2011). До проблеми оптимізації Удянського регіонального екокоридору в межах Харкова / Матер. XIII з'їзду Укр. бот. тов-ва. Львів. С. 199. [Gamulya Yu.G. (2011). To the problem of optimization of the Udiyskyi regional eco-corridor within Kharkiv. *XIII Congress of the Ukr. Bot. Society. Materials of the Congress*. Lviv. P. 199.]
- Гамуля Ю.Г., Звягінцева К.А. (2010). Особенности зонирования местообитаний природной и антропогенной растительности г. Харькова. *Вісник ХНУ імені В.Н. Каразіна. Серія «Біологія»*, 11(905), 43–53. [Gamulya Yu.G., Zvyagintseva K.A. (2010). The peculiarities of natural and anthropogenic vegetation habitats zoning in Kharkiv. *The Journal of V.N. Karazin Kharkiv National University. Series "Biology"*, 11(905), 43–53.]
- Гамуля Ю.Г., Чаюк О.А. (2015). Екологічна оцінка стійкості локальних популяцій рідкісних та зникаючих видів заплавлених місцевостей у долині р. Уди на території м. Харків методом фітоіндикації. *Біологія та валеологія. Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди*, 17, 108–122. [Gamulya Yu.G., Chayuk O.A. (2015). Environmental assessment of the stability of local populations of rare and protected species of floodplain habitats in the river Uda valley in Kharkiv city by phytoindication. *Biology and valeology. Collection of scientific papers, H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University*, 17, 108–122.]
- Горелова Л.Н., Алехин А.А., Гамуля Ю.Г., Друлева И.В. (2007). Редкие и исчезающие растения национального природного парка «Гомольшанские леса». Харьков: ХНУ им. В.Н. Каразина. 138 с. [Gorelova L.O., Alyokhin O.O., Gamulya Yu. G., Drulyova I.V. (2007). Rare and endangered plants of the Gomolshansk Forests National Natural Park. Kharkiv: V.N. Karazin KhNU. 138 p.]
- Горелова Л.М., Альохін О.О. (1990). Рідкісні рослини Харківщини (Систематичний список рідкісних судинних рослин, питання їх охорони). Харків. 52 с. [Gorelova L.O., Alyokhin O.O. (1990). *Rare plants of the Kharkiv region (Systematic list of rare vascular plants, the question of their protection)*. Kharkiv. 52 p.]
- Горелова Л.М., Тверетинова В.В. (1992). Состояние охраны редких растений Харьковской области. *Вест. Харьк. ун-та*, 364, 30–32. [Gorelova L.O., Tveritina V.V. (1992). The state of protection of rare plants of the Kharkiv region. *The Journal of Kharkiv University*, 364, 30–32.]
- Друлева И.В., Алехин А.А., Гамуля Ю.Г. (2014). Высшие споровые растения Харьковской области и их охрана / Сохранение биоразнообразия и интродукция растений. Матер. межд. науч. конф. Х.: ФЛП Тарасенко В.П. С. 75–81. [Drulyova I.V., Alyokhin A.A., Gamulya Y.G. (2014). Higher spore plants of Kharkiv region and their protection. *Biodiversity, conservation and introduction of plants. The papers of international scientific conference and schools*. Kharkiv: Private entrepreneur Tarasenko V.P. P. 75–81.]
- Жалнін А.В., Горелова Л.М. (1999). Сучасний стан лісової рослинності у заказниках «Помірки» та «Помірки–Сокольники» Харківського лісопарку. *Лісівництво і агролісомеліорація*, 95, 103–108. [Zhalnin A.V., Gorelova L.M. (1999). The current state of forest vegetation in the reserves "Pomirky" and "Pomirky-Sokolnyky" of the Kharkov forest park. *Forestry and Agricultural Forest Melioration*, 95, 103–108.]
- Жалнин А.В. (1996). Флора и растительность Харьковского лесопарка / Мат-лы научн. конф. мол. ученых и спец. Харьков: ХГУ. С. 8. [Zhalnin A.V. (1996). Flora and vegetation of Kharkiv forest park. *Materials of scien. conf. of young scientists and specialists*. Kharkiv: KhSU. P. 8.]
- Звягінцева К.О. (2012). Рідкісні види урбанofлори Харкова / Актуальні проблеми ботаніки та екології. Матеріали міжнародної конференції молодих учених. Ужгород: Вид-во ФОП Брежа А.Е. С. 87–88. [Zvyagintseva K.O. (2012). Rare species of urbanflora of Kharkiv. *Botany and Ecology. International Conference of Young Scientists. Materials of the conference*. Uzhgorod: Private entrepreneur Breza A.E. P. 87–88.]
- Звягінцева К.О., Сінна О.І. (2012). До методики картування видів урбанofлори (на прикладі м. Харкова). *Промислова ботаніка*, 12, 96–99. [Zvyagintseva K.O., Sinna O.I. (2012). The method of urban flora species mapping (on the example of Kharkiv city). *Industrial botany*, 12, 96–99.]
- Клімов О.В., Вовк О.Г., Філатова О.В. та ін. (2005). Природно-заповідний фонд Харківської області. Харків: Райдер. 304 с. [Klimov O.V., Vovk O.G., Filatova O.V. et al. (2005). *Natural reserve fund of Kharkiv region*. Kharkiv: Rider. 304 p.]

Офіційні переліки регіонально рідкісних рослин адміністративних територій України (довідкове видання). (2012). / Укладачі: Т.Л. Андрієнко, М.М. Перегрим. К: Альтерпрес. С. 119–126. [Official lists of regional rare plants of administrative territories of Ukraine (reference book). (2012). Compiled by T.L. Andrienko, M.M. Peregrym. Kyiv: Alterpress. 148 p.]

Токарюк А.І., Чорней І.І. (2003). Раритетні види урбанофлори м. Чернівці. *Наук. вісн. Українського держ. лісотехн. ун-ту*, 13(5), 395–399. [Tokaryuk A.I., Chornei I.I. (2003). Rare species of urban flora of the Chernovtsy. *Ukrainian Journal Polytechnic University*, 13(5), 395–399.]

Червона книга України. Рослинний світ. (2009). Я.П. Дідух (ред.). К.: Глобалконсалтинг. 912 с. [Red Data Book of Ukraine. Vegetable Kingdom. (2009). Ya.P. Didukh (ed.). Kyiv: Globalconsulting. 912 p.]

Шоль Г. (2004). Флора Кривого Рогу: сучасний стан та соціологічні аспекти. *Вісник Львів. ун-ту. Серія біологічна*, 36, 63–69. [Scholl G. (2004). Flora of Krivoy Rog: current status and zoological aspects. *Bulletin of Lviv University, Biology series*, 36, 63–69.]

Zvyahintseva K.O. (2017). Current status of the rare component of the urban flora of Kharkiv. *The Journal of V.N. Karazin Kharkiv National University. Series "Biology"*, 28, 155–160. <https://doi.org/10.26565/2075-5457-2017-28-20>.

Materials to the creation of the botanical preserve of local importance «Novozhanivskyi» K.O. Zvyahintseva

The results of ecological and floristic studies of the rarity component of the urban flora of Kharkiv City in the valley of the Udy River within the Novobovarskyi microdistrict are presented. Field studies were conducted in 2017–2020. A triangular section of 30.48 hectares was investigated near the Novozhanovo railway station. It is located on the left bank of the river Udy and is bounded on both sides by railway embankments. The Udy River valley is situated in the northeast of the city, mainly in the previously underdeveloped areas; its significant part lays in the exclusion zone of the Kharkiv railway junction and road transport routes. A large area of the river valley is swampy, therefore unsuitable for economic use. The Udianskyi eco-corridor of local importance passes through the city. It consists of two key areas: the Zhovtnevyi Hydropark wetlands and the Kriukivskyi hydrological reserve of local importance. Currently, it has been proposed to create a botanical preserve of local importance "Novozhanivskyi" for the protection of species and associations rare for Kharkiv Region and for conservation of the true meadow formation (*Prata genuina*) of the class *Festuceta pratensis*. The site is of scientific importance, since a number of species growing there are listed in the Red Data Book of Ukraine and need protection under Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora (CITES) – *Ophioglossum vulgatum*, *Botrychium lunaria*, *Anacamptis coriophora*, *A. palustris*, *Epipactis palustris*, *Parnassia palustris*, *Centaurea erythraea*, *C. pulchellum*, *Valeriana officinalis*, *Inula helenium*, *Dianthus stenocalyx*. The investigated area phytodiversity is represented by meadow and psammophytic species of vascular plants: *Calamagrostis epigeios*, *Agrostis vinealis*, *Poa pratensis*, *Koeleria cristata*, *Nardus stricta*, *Sieglingia decumbens*, *Anthoxanthum odoratum*, *Festuca orientalis*, *Juncus gerardii*, *Botrychium lunaria*, *Genista tinctoria*, *Solidago virgaurea*, *Euphrasia pectinata*, *Stellaria graminea*, *Hieracium villosum*, *H. umbellatum*, *Polygala sibirica*, *Plantago lanceolata*, *Equisetum arvense*, *Achillea submillefolium*. For the five plant species listed in the Red Data Book of Ukraine, the distribution maps within the area of proposed preserve are given.

Key words: nature reserve fund, botanical reserve, rare flora, Kharkiv.

About the author:

K.O. Zvyahintseva – V.N. Karazin Kharkiv National University, Svobody Sq., 4, Kharkiv, Ukraine, 61022, karina.zvyahintseva@karazin.ua, <https://orcid.org/0000-0001-8940-4383>

Материалы к созданию ботанического заказника местного значения «Новожановский» К.А. Звягинцева

Представлены результаты эколого-флористических исследований раритетной компоненты урбанофлоры Харькова в долине реки Уды в Новобаварском микрорайоне, проведенных в 2017–2020 гг. В левобережной части поймы р. Уды в районе железнодорожной станции «Новожаново» был исследован треугольный участок площадью 30,48 га, ограниченный с двух сторон железнодорожными насыпями. Долина р. Уды расположена в северо-восточной части города, преимущественно на малоосвоенных ранее территориях, часть ее протекает

в зоне отчуждения Харьковского железнодорожного узла и автотранспортных путей. Большая территория реки заболочена, поэтому малопригодна для использования. На территории города проходит Удянский экокоридор местного значения. В его состав входят две ключевые территории: водно-болотное угодье «Октябрьский гидропарк» и гидрологический заказник местного значения «Крюковский». Предложено создание ботанического заказника местного значения «Новожановский» для охраны редких для территории Харьковского региона видов, в частности для сохранения формации настоящих лугов (*Prata genuine*) класса *Festuceta pratensis*. Объект имеет научное значение, на участке растут виды, которые занесены в Красную книгу Украины и подпадают под действие Конвенции о международной торговле видами дикой фауны и флоры, которые находятся под угрозой уничтожения (CITES). Это такие виды растений, как *Ophioglossum vulgatum*, *Botrychium lunaria*, *Anacamptis coriophora*, *A. palustris*, *Epipactis palustris*, *Parnassia palustris*, *Centaureum erythraea*, *C. pulchellum*, *Valeriana officinalis*, *Inula helenium*, *Dianthus stenocalyx*. Фиторазнообразие исследованного участка представлено луговыми и супесчаными видами сосудистых растений: *Calamagrostis epigeios*, *Agrostis vinealis*, *Poa pratensis*, *Koeleria cristata*, *Nardus stricta*, *Sieglingia decumbens*, *Anthoxanthum odoratum*, *Festuca orientalis*, *Juncus gerardii*, *Botrychium lunaria*, *Genista tinctoria*, *Solidago virgaurea*, *Euphrasia pectinata*, *Stellaria graminea*, *Hieracium villosum*, *H. umbellatum*, *Polygala sibirica*, *Plantago lanceolata*, *Equisetum arvense*, *Achillea submillefolium*. В статье приводятся карты распространения краснокнижных видов растений *Botrychium lunaria*, *Anacamptis coriophora*, *Anacamptis palustris*, *Dactylorhiza incarnate*, *Epipactis palustris* на территории планируемого заказника.

Ключевые слова: природно-заповедный фонд, ботанический заказник, раритетная флора, г. Харьков.

Об авторе:

К.А. Звягинцева – Харьковский национальный университет имени В.Н. Каразина, пл. Свободы, 4, Харьков, Украина, 61022, karina.zvyagintseva@karazin.ua, <https://orcid.org/0000-0001-8940-4383>

Подано до редакції / Received: 02.11.2020